

Magyar-román Szemle.

III. évfolyam.

Kolozsvár, 1897. december

10. füzet

A SZATHMARMEGYEI ROMÁN NÉP SZÓKINCSE.

Ha tekintjük azt a körülményt, hogy a román nép hazánkba délről jött be, úgy megvizsgálva a beköltözés irányát és kontinuitását, első települőknek a szathmármegyei és ugoesai román nép őseit kell tartanunk, mert valamint Itália legrégibb lakóit a déli részeken kell keresni, hová északról törzstörzs után telepedtek le: úgy itt éjszakon kell keresni az első települőket, hová délről vándoroltak fel.

Azonban ha megvizsgáljuk a nép nyolvét nagyon kevés, vagy éppen semmi anyagot sem találunk abban, a mit a balkáni tartózkodásra emlékeztetne, mert ha a magyar nyelv az Isten, alma, árpa, buza, borsó, tarló, sarló, gyümölcs, balta, bicsak, buzogány, tengely, tükör, tömlő, gyűrű, kalpag, bájol, büvöl, böles, ördög, irni, stb. szavakat melyek még abból a korból származnak, mikor a honfoglaló magyarok valamely török nép szomszédságában laktak — ma is megtartja: úgy a nép nyelvében is kellene találkoznunk oly elemekkel, a melyek arra emlékeztetnének, hogy a román nép valamikor a Balkánon tartózkodott.

Sem a szláv ¹⁾ bujor, crastavote, danio, grijanie, spasmi^o botniță, solniță, chibritelniță, nisiperniță, oiște, brăniște; mi-riște, pajiște, pilug, ortac, godac, zadovnic, selisnic, virstnic, prielnic, volnic, zăvistnic, stb., sem a görög: sirnă stol, ploroforisiri, ehogonii, flotimie, suhastru, jugastru, fleăandru, băcțandru, Potrachie Costachie, Dumitrachie, E: achie stb. sem a török ²⁾ alaiu, (kiséret, pompa), arsă, (gyöngy a lónyeregben), hat, (mónlól), bacșiș, borraivalól), bešli (könnyű lóverseny), bre, (hej, hollá!) caimacam (helytartól), cătun (kis

¹⁾ Manliu; Gramatica limbii române 337 s köv. lap.

²⁾ Dr. Moldován Grgely; A románság II. kötet 305 lap.

falu). chef (jókedv), cherestea (épületfa), ciomag (bunkós bot), cusur, (hiány), defter (jegyzőkönyv), diván (tanács), duducă (kisasszony), dulap (vizes veder), fudul (szép), halal, (boldog, hála), han (korcsma), haraciu (adó), ibric (viztartó), laf (haszontalan beszéd), mahală (külváros), marghiol (kedvezményezett), moft (hazug beszéd), oca (sulymérő), para, parale, (pénz), pelivan (hős), perdea (pantlika, szövet), sofa (szék), şal (vastag szövet), sativ (küldöncz), tarha (trón), topuz (buzogány féle eszköz), vali (kormányos stb. szavaknak semmi nyoma.

Ellenben a román kálvinista kátéban (1656) valamint a kor más nyelvemlékeiben felfedezhető szavak: amistuesc (emészteti), bintătuire, (büntetés), biu (bő), ciudesă (csoda), feredeu, (fürdő), făgăduire (fogadás), gând, gândire (gond), hasznă (haszon), chescheneu (keszkenő), chin (kin), meserită, (mészárszék), meşterşug (mesterség), pildă (példa), palută (pslota) rînduire, rînduială, (rendelés), surzuire (szerzés), ucă (ok), ol-tuire, (oltás), îngăduire (engedni), aldămaş (áldomás), allensig (ellenség), alcătuire (alkotás), bai (baj), bănuşc (bánkódni) beteag (beteg), betegsig (betegség), birău (bíró), biriş (béres) biuşig (bőség), bizuire (megbizás), bosorcaia, (boszorkáuy), celuesc (csalok), dărab (darab), feleluire (felelet), gazdă (gazda), goz, (gaz), hălăştău (halastó), hadă (had), chilin (külön), chi-zeş, (kezes), cheltuesc (költök), lăcaş (lakás), lepedeu (lepedő) neam (nem-faj), răvaş, (rovaş) stbi, valamennyien előfordulnak a nép nyelvében.

Ebből azt lehet következtetni, hogy a magyar befolyás annyira intenzív volt e nép nyelvére elejétől fogva, hogy az idegen elemeket abból kiszorította s magának biztosította a tért. —

Mert nézzük meg a magyar befolyást annak nyilvánulásai szerint. Kezdjük az emberen s annak ruházatán.

1. *Férfiak ruházata*: clop, (kalap), gubă (guba), cizme (csizma); a nő ruházata: chiescheneu (keszkenő), suhnă szoknya, topănei (topánka), stb.

2. *A szoba és butorzata*: sobă (szoba), butoaro (butor), choroslăda (karosláda), fitău (fütő), lampă (lámpa), ladă (láda), chip (kóp), păhar (pohár), canceu (kancsó), ghică (véka),

işic (iteze), mesël (meszely), lopatã (lapát), lipideu (lepedő), perinã (párna) stb.

3. *Eledele és itala*: loveşe (levés), plãcinte (palacinta) haluşte (haluska), cãlbãş (kolbász), curtosu (kürtösfánk), picioici (pityóka), pãsulã (pasuly), linto (lencse), oţet (eczet), rãditã (reteg), şãlatã (saláta), slãninã (szalona), şold (sódar), ciresã (cseresnye), agistino (gesztenye), die (dinye) stb.

4. *Munkaeszközök*: firisãu, (fűrész), bẽltag (balta), coaşã (kasza), grãblã (gereblye), clopaci (kalapács), hamuri (hám, lószerszám), diaplãu (gyeplő), poteoavã (patkó) stb.

4. *Az udvaron*: odor (udvar), pivniţã (pince), tãrnaţ (tor-nác, folyosó), stb.

6. *A község és kézmivesek*: uliţã (uteza), alaş (állás, meg-állóhely), fogãdeu (fogadó), astaliş (asztalos), lacatiş (lakatos), coaci (kovács), badogas (bádogos), stb.

7. *Az iskola*: tablã (tábla), tintã (tinta), panã (penna) sãmãdaş (számadás), stb

8. *Tisztviselők*: fişpan (főispán), alişpan (alispán), solgãbirẽu (szolgabíró), birãu (bíró), hãiduc (hajdu), pãndur, (pandur), diuliş (gyülés), vãlasztman (választmány), tãrdialaş (tárgyalás), adãu (adó) stb.

9. *Katonai élet*: şorozãş (sorozás), cotunã, cãtanã (katona) cãpitã (kapitány), hodnoj (hadnagy), honvid (honvéd), diologuş (gyalogos), husar (huszár), adeu (ágyu), puşcã (puska), trĩmbiţã (trombita), dobã (dob) stb.

10. *Társasélet*: danţ (tánc). mulatşag (mulatság), ven, dişig (vendégség), vindig (vendég), stb., melyek azt mutatják hogy a magyar befolyás a közélet minden nyilvánulásában minden lüktetésében oly tért biztosított magának, hogy szathmármezei román közember mindennapi beszédének mintegy harmadrészét magyar eredetű szavak képezik.

Haşdeu azt mondja,¹⁾ hogy az angol nyelvben közel 30 ezer francia szó van, s csak mintegy 13 ezer germán; mind a mellett, az angol nyelv a germán nyelv családhöz tartozik — mondja Haşdeu, — mert az a 13 ezer szó többször forog az angol szájában. Éppen ezt mondhatjuk mi is, a magyar nyelvről: elismorjűk, hogy kevesebb magyar eredetű, magyar szó

¹⁾ Joan Lazariciu: Istoria literaturii române 19 lap.

van a román nyelvben, mint az eredetű román szavak, de e magyar eredetű szavakat a román ember mindennap használja.

Ha már azt vizsgáljuk meg, hogy a magyar befolyás mikor lépett fel a nyelvben legelőször: a szavak után ítélve azt mondhatjuk, hogy a két nép első érintkezésétől fogva, de ha figyelembe vesszük azt a körülményt, hogy még néhány évtizeddel ezelőtt olyan iskolai könyvek forogtak a román iskolákban, melyekben a szláv betűsor: az, buchie, vede, glagol, dobro, iest, juvete, zjalo, zemle, ije, i, kako, lida, misletonas, ou, on, pokoj, rița, slovo, tverde, uku, u, fitaotu¹⁾ stb., szerepelt, s hogy az öregebb emberek olyan szláv eredetű szavakkal éltek, melyeknek ma semmi nyomuk, arra a következtetésre juthatunk, hogy a magyar hatás e szavakban volt a legerősebb, melynek eredménye magában foglalja *e nép transformáló érzékét s a magyar nyelv iránti igazi rokonszenvét.*

Mi a szathmármegyei román népnek idevaló letelepedését illeti, biztos adatok hiányában csak annyit tudunk, hogy a Robert Károly idejében nyert kenézséget 1383-ban Mária királynő is megerősítette, a mint ezt Szirmay írja²⁾:

„A Szathmári oláhokról a Leleszi levéltárban, V botű alatt iktató levelekben 237 szám alatt ilyen jel levél található: Mi Mária, Isten kegyelméből, Magyar, Dalmát, Horvátországoknak stb. Királynője. Emlé kezetülhagyván ezen levelünkkel tudtára adjuk mindnyájoknak, a kiknek illik; hogy Mi úgy kívánván Jánosnak, Sándrinnak és Istvánnak néhai Zanitzló fiainak, ki a Kerechkey és Buchnyecze falukban Királyszerék oláhjainak Vajdája vala; szolgálatjoknak érdemei, Berg és Zothmár Vármegyékben lévő oláhoknak Kenezijaságát azon Jánosnak, Sándornak és Istvánnak örökre és megmásolhatatlanul legfényesebb Fejedelemasszonyunk Erzsébetnek, azon istoni kegyelméből. Magyar, Lengyel, Dalmát stb. Királynőjének, és a mi legkedvesebb anyánknak tetsző akarattjából által adni el tőkéllettük oly móddal, hogy: említett János, Sándor és István az ötvenedik részbeli öszveszedéseknok felől (medietatem Collectarum quinquagesimalium) mindenkor és minden esztendőben említett

¹⁾ Stean Neagoe; Gramatica limbei române II. 1:9 lap.

²⁾ Szirmay Antal. Szathmármegye Esmérete, Buda, 1809. 8 lap.

oláhoktól tarotzzanak adni és szolgáltatni a Mi Felségünknek, másoknak mindazáltal igaza fent maradván. A mint is említett Kenezasságot már az előtt leg Fényesebb Erzsébeth Fejedelem Asszony azon Isteni kegyelemből Magyar, Horvát, Lengyel, Dalmáciai Királyné és még a mi boldog emlékezetű leg kedvesebb Nagyanyánk előttünk bemutatott leveleik által azon Jánosnak, Sandrinak, Istvánnak előhozott mód szerint által adni eltökéltették. Költ Budán örvendgy vasárnapot megelőző hatodik napon urunk 1883 Észk.

Történeti adatok hiányában miként a magyar befolyásnak kezdetét nem lehet biztosan megállapítani, úgy nyelvemlékek nélkül annak fokozatait sem lehet kimutatni; de hogy Szathmármezejében kezdettől fogva nem csak a román köznép, hanem az intelligens elemek nyelvében is tért hódított magának a magyar befolyás; azt könnyen lehet észrevenni, bár mint tudjuk, az irodalmi nyelvben a hungarizmusok nem valami nagy számmal szerepelnek.

És ez természetes is, mert a köznép számbelileg sokkal nagyobb és erősebb lévén, a román intelligens elemek is, a miért magokat a köznép által megértetni legyenek képesek; annak szokásaihoz, nyelvi sajátságaihoz alkalmazkodnak s így a köznép nyelve az intelligens körökben is családi nyelvvé vált kezdettől fogva.

Ha most a nyelv kritériumait: a dialektusokat tekintjük, azt fogjuk tapasztalni, hogy abban sem a dunait, sem az istriait sem a maczdoniait ogéaz teljességében megállapítani nem lehet, hanem mind a három dialektus össze van keverve, a mi természetesen különböző tájszólásokat vont maga után.

Igy az avasi embereknek megvan a maguk tájszólása; a szathmár vidéki, a nagybányai meg a bükkaljainak megint a maguké, melyek szerint a nyelvben is különböző eltérésekkel és sajátságokkal találkozunk.¹⁾

Marosán Viktor.

¹⁾ Szerző következtetései nem mindenütt helyesek.

A LEOPOLD CSÁSZÁR ALATT KEZDETT UNIÓRA ERŐLTETÉSRŐL.

— Folytatás. —

A királyi Parancsolat szerint igyekezzék is eligazítani az ő dolgokat, azért lévén sok egyéb dolgok is, erre különös Commissio rendeltetett, a mely is az említett Punctumokat examinálta, s azokra megfelelt.

1. Hogy az Unitus Papokat hidakon vizeken való vámi adás alól kivegyék, az nem ellenkezik a haza Törvényével, csakhogy kevés számra kell őket szóritani, mint minden egyéb nemesi Prerogatívákkal élőket. *Library Cluj*

2. Hogy az Ekklésia Földekről Dézsmát adtanak volna az nem bizonyos; mert magok ezelőtt megmondották azt, hogy ők az Ekklésiai földek iránt nem panasznak, mert olyan földek sehol nincsen. Ha más Földén munkálodnak illő, hogy arról Dézsmát adjanak, mintha nemes ember munkálodnék az is tartoznék adni. Némely helységeknek Dézmái a szolgálatban levő főrendeknek Consilliarusnak Deák részén levő Püspöknek adattak; így e szerint a Pretensio szerint azoktól megfoszthatnának. Senkinek pedig nem szabad más kárával gazdagulni, hanem a dolgok folyanak önként, mert e szerint a régi Donatioknak semmivé kellene lenni.

3. Hogy az Oláhok a Catholicus Statushoz számláltasának, itt mi nehézségek legyen, ki kell világosabban magyarázniok. A paraszt Oláhok a Földes urak Jurisdictioja alá az Oláhok ha nemesek a Vármegyékro Személyekre nézve, Jóságukra nézve a Földesurak Jurisdictiójukra.

4. Hogy a Papok száma kevésbitéséből az Isteni tisztetnek félben maradása ne következék: azt kell cselekedni,

a mit a más Valláson is cselekszenek, hogy a kisebb Ecclesia mint filia menjen a nagyobbhoz, mint Materhez és ekképpen egyik a másikhoz menvén egyik a másikat segéllyék.

5. Hogy az oláh Papok minden számukra minden falukba valami portio excindáltassák, kiszakítottassék az nem lehet a már régen adott Donatiok megromlásuk nélkül azért a Commissio ebben semmit nem is végezhet a Statusok hírek nélkül.

A Státusok ezen dolgok iránt megkerestetvén azt végezték, hogy valamiképen a Catholicus Clérus Pápista Papok s más valláson is a Papok sok helyeken képét vesznek az ő Hallgatóiktól, ugyha az Oláh Papoknak is Hallgatóik valami képét szakasztanának ki ezt a Statusok nem bánják, így fáradságuknak méltó jutalma, csakhogy ez is legyen a Privilegiatus s Földes urak sérelmek nélkül. De erre az Oláh Püspök még hajlani sem akart.

Mikor mégis az Oláh Püspök Instantiai miatt a Gubernium a Statusokat szorgalmaztatná a feleletre tettenek választ, de keményen ilyformán :

Mi készek és hajlandók volnánk a feleletre tartozó kötelességünk szerént, hanem ha minket a Postulatumoknak nagysága tartoztatna a feleletről, mert azt kívánja a Püspök Uram a maga Clerusával a Statusoktól, a milyet a mi eleinktől soha sem nem kívánt, s a mi maradékainktól is senki nem kívánhat.

Azt kívánja, a mi a Haza Törvényeivel egyenesen ellenkezik. Azt kívánja a mi régi Királyok régi Privilegiumaikkal, s szabadságukkal igen ellenkezik s azoknak romlásukra való. Azt kívánja a mi az ország Fundamentumos Constitutioival, mellyeket a mostan országgló Kegyelmes Fejedelmünk is megerősített. Azt kívánja ami Natiok jussokat szabadságukat épen felforgatja, a mellyekkel eddig békességben éltenek. Azt kívánja, a mi a nemzeti szabadságot, melyet szentül kívánunk őrizni felforgatja.

Azt kívánja a mi az országnak eddig jó renddel megtartott systemáját, mind a vallásban mind a külső dolgokban felforgatja egyben zavarja és rontja.

Azt kívánja végre, a mi az ő Clerusok és Oláh Nemetek ismeretes természetéhez soha nem illik.

Ezeknek felette a feleletben meg volt az is, hogy éljenek vérekkal keresett Jussokat nem engedhetik az Oláh Püspöknek arról mi tevők legyenek, még előbb a Vármegyék gyűléseiben szükség tanácskozni.

Különben, ha a Püspökkel a haza Törvénye szerint szorosán akarnának bánni, az kellene, hogy addig dolgozóhoz egy se szóllanának, a míg a Statusokat a vád alól, a mellyel az udvarnál terhelte fel nem szabadítaná, a mely kitettség az ő Felsőge decretumából. Az kellene azért, hogy vagy meg bizonyítaná, a mivel vádaskodott vagy illendő Satisfactióval tartoznék. Ezt a matériát jóllehet elég szorgalmasan traktálták, de el nem végezheték.

Fenforgott ez azután, hól egyszer, hól másszor, de eligazítani nem lehetett, akarták Natióvá is tenni némelyek hogy azon jussal élők legyenek az Oláhok, a mellyel a három Natiók, de mások ezt ismét lehetetlennek lenni megmutatták, Hozott az Oláh püspök, hol egy, hol más iránt Decretumokat de azok effectumba nem vétetődtek.

Mindazonáltal naponként a Görög vallású Unitus Papok szaporodnak vala, mert a régiék elhalván ujjakat igyekeznek vala helyökbe Papokká tenni, a kik a Jezsuitáknál tanultanak, a kik a görög vallásban levő ezeremoniákat is kezdték, Confirmálni a Deák Ekklesia ezeremoniáihoz, a házasságot is kezdték tiltani közöttük úgy hogy már azon gondolkoznának, hogy nem sok vagyon hátra az Uniora. A Nova Dacia 1743. eszt. 1224. ige ir ezen dolgokról: „Gyarapodik már nem kevésbé a szép rend az Oláh Nemzetben, a mellynek semmi egyebet már nem kelle kivánni, hanem, hogy az Innepek szentelésében kövesse az új Kalendariumot, a mellyet az Oláhok közül is sokan kívánnak. Követik az Oláhok a napkeleti rendtartásokat, hogy pedig ők kívánnák, megváltoztatni, a magok Kalendarumokat, abban semmi nincsen. Igyekeztek ugyan őket erre 1743. esztb. néhol reá venni, hogy az Innepeket szentelték Catholikusokkal, de semmire sem mentenek még eddig. Nem is mennek úgy gondolom, ha csak erővel rá nem veszik őket.

Mikor ezek így folynának és az Oláh Püspök által, mint alami Dedolus képe által újabb dolgokat próbá lának a Je-

zsuiták, úgy hogy már nőhol a reformátusoktól és a lutheranusoktól is, nem szégyenlené a Dézmát, a mellyet Donati-oval birnak solicitálni, és midőn mindennap nagyobb dolgokat kezdene próbálni csodálatosan fordula az Unio dolga és azzal minden Pretentiok oly kiesiny eszköz által, oly nagy változás lőn, hogy hasonlót alig lehet olvasni. Ebben pedig az Isten esoda dolgát, mint valami tükörben nem lehet nem szemlélni elegendőképpen.

* * *

A napkeleti Ekklesiából a Török Birodalom alól 1714 eszt. Szentgyörgy havában Erdélybe bejött a Bánátuson egy Görög vallású Beszerion nevű Kalugyer, vagy Görög barát, a ki valamerre ment mindenütt szép rendes és ahhoz alkalmaztatott beszéddel kezdette untatni az Uniót, szánni az Unitusok állapotjukat, mint a kik az apostoli igaz Ecelesia rendtartását elhagyták: a napkeleti Ecelesia tudományát magasztalni, az Unióból következett károkat mutogatni. Csudadolog annyira felindultak az Oláhok mindjárt, az ő beszédén, mintha ugyan az Istennek angyalát hallották volna az égből szólani, a ki őket a veszedelemből hívná az életre, örömet engedalmeskednek vala nékik valamit moudana.

Senkinek vallását nem moeskolta, moeskos és illetlen beszéddel, hanem azt sajnálotta, hogy nékik fővallások lévén azt elhagyták. Mondotta azt is, hogyha ugyan csak vallásukat váloztatni akarták, miért nem állottak a reformátusoknak vagy Lutheránusoknak Vallásukra, a kiknek szent vallásuk vagyón, hanem csak a czeremoniát, különböztetik meg a Görög vallástól.

Elmenvén ennek hire mindenfelől egybegyűlnek vala az ő látására s beszédének hallgatására, úgy, hogy nagy boldogságának tartotta a ki csak láthatta, annál inkább a ki hallgathatta s őrle áldást vehetett. Hogy olyan hirtelen magának annyira való nagy kedvességet szerzett, ennek oka volt az, most igen fedhetetlen volt minden beszédében s cselekedetében. Semmi testi dolgon épen nem kapott, semmi olyas oledelt nem ett, az honnan azt is költötték volt róá, hogy étlen él, valami malozsa szőlőt s apró confecteskét eleget ott, bort, semmi részegítő italt nem ivott, hanem éppen kávé és

theat, senkitől semmit sem nem kívánt, se el nem vett ha adták is, s ői maga adott a szegényeknek, mert pénz nála volt felesen. A mint szólott igen vigyázva szólotta és okossn. Léven pedig ő régi tanult és okos ember, a körül álló dolgokból sokat ellátott, s az alkalmatoeság szerint bölcsen beszélő az honnan az emberi bölcsességnél nagyoban tulajdonitnak vala neki az Oláhok, s mind e mal napig Szentnek hívják.

Az Oláhok az ő beszédeiből alkalmatosságot vévén, sajnálni kezdtek, hogy az unitusPopák őket megescsálták azért kezdették őket utálni társalkodásukat elhagyni, Isteni tiszteletokra nem járn. Sacramentumot az ő kezékből nem venni: a nem Unitus Papokat becsülni, azok által keresztelni meg gyermekeiket a hol azokat nem kapnának, örömelebb engedték hogy keresztetlen halljon meg az ő gyermekik, mit sem Unitus Pap által kereszteltessék meg. Innen nagy zenebona támadott a nép között és az Unitus Papok között, a kiket már nem akarnak vala szenvedni az Ekklesiába a melly nagy akadályt vett azoknak is elejekbe, a kik minden uton módon akarják vala az Oláhokat unálni a Római Catholieu sokkal, mellyre nézve e zürzavar indítóját Bessariont a k immár Szeben vidékére eljött volt a Commendáns Generális és a Gubernator parancsolatjából arrestálták, de tisztességes arestomban volt tartása, mert jó Passusa lévén illendőnek nem itélték, hogy kiményen bánjanak vele.

Bövön, mig a fogságban tartatott néki küldött a Commendáns, holmi az élet táplálására való jokat, de maga igen kevéssel megelégedvén a szegényeknek és az őrizőknek adja vala. Midőn tudakozná, ki küldötte őt és mi végre, azt felelte az Isten küldötte, mert mikor meghallotta volna, hogy az Oláhok, a kik mindenkor a napkeleti Ekklesia Tudományát követték azt elhagyták, azért jött, hogy meglássa ha az ugy vagyon és ha lehetséges az eltövelyedett Juhokat a Krisztusboz visszahivná. Meglátogatta az Oláh Püspök is a Fogságban ez a *Kalugert*: az holott megakarván feddeni miért szerzett zürzavart az Oláhok között az ő Ekklesiájában? keményebb feleletet vett mitaem remélt és mert a Kalugyer mind a Szent Irásokban, mind a régi Atyák Irásokban tanult lévén, ugy bánt vele, mint tudós ember. Megfedte azért

a Püspököt, miért szerzotte magának a világi méltóságot a sok tudatlan szegény emberek Lelkek veszedelmével, melyről számot ad a mindeneket ítélő Istennek. Mikor az kérdezte volna az Oláh Püspök, mit ítélne ő az Római Pápa iránt azt felelte olyan Püspöknek tartom mint tégedet.

Szebenbe tartatván egy néhány hetek alatt, onnan tisztességesen Hintón vitték Károlyvárra, onnan ismét Bécsbe, Bécsből pedig (a mint hallatott) elvitte magával a Muszka követ Muszkaországba.

Kivivék ugyan a Kalugert az országból, de a zürzavart vele ki nem vivők, hanem még annál inkább nevelők. Mert mikor a hire a meszebb való helységekre elterjedett volna, sokféle költött csudáknak beszélésekkel, annál inkább felbuzdulnak vala a szegény Oláhok s a magok Papjaikat, ha észrevennék hogy Unitusok megvetik vala.

Nem mulatnak vala elugyan semmit sem az Unitus Pópák sem pedig R. Catholikusok, hogy elhitethetnék az Oláhokat, hogy az hihető, család haszontalan rossz ember lett volna; de az afféle beszédnek az Oláhok semmi hitelt nem adnak vala, hanem megvetik vala a Unitus Püspöktől felszentelt Papokat, hanem ha magokat ujólag papizáltatnák, a mint igy cselekedtenek is némelyek.

Próbálta az Oláh Püspök sokképpen a Jesuita Theologussal együtt, hogy az Unió iránt való balvélekedést kivethné az Oláhok elméjéből; de semmi orvosság nem használt, sőt mind az ellei kező vélekedést segélytette. Pünköst napján azon 1744-ik eszb. kimentek volt a Theologussal együtt Szclistyére, nagy Oláh Faluba, hogy ott talán ha maga térszen isteni szolgálatot az Unio mellé, az Olák is, de arianem vohette, hogy a Templomba mennjenek azt okozván, hogy az Unitus Papok szolgálatjuk által az már megfertéztetett. Egybegyültek ugyan az emberek a Templom körül; de a Templomban más be nem ment, hanem a Falusbiró az Esküdtekkal az is protestálván hogy csak hivatalja szerint kell neki bómenni oda. Ennek is ilyen scrupulusa esik. hogy a Templomba bómenvén erősen megindult az orra vére melyet ő azért való büntetésre magyarázott, miért ment a Templomba bé, másokat is intett, hogy bé no menjenek. Nem mervén

azért közöttük kémkedni a Püspök elment Szebenbe, nem kevés pironssággal, mert már sokan vigyáznak vala erre miensoda kimonetele leszen az 6 Szelistyei Praedicatiójának.

Sokat próbált az Unio dolgában, de semmire sem mienvén végre Balásfalvára azon 1744. estb. Julius vége felé Synodust indicá', az hová az Esperessek s a Papok is többire, s némely Oláh nemes Emberek is összegyűltenek. A Püspök propositiója az volt: *hogy már az idő eljött* hogy magokat nyilván declarálják, hogy Unitusok-é vagy nem? Ha a Római Szent Anya kebelében visszamentenek, hogy az Unióról adott Diplomákkal éjjenek? tovább már a dolgot vinni nem lehet, vagy ide vagy tova el kell dölni a dolognak? Vége az volt: Pénzt szedetett az Oláh Papokon a mellyel Bécsbe felhivatott, a mint a hire volt, hogy az Unio dolga folytatásáról adjon számot.

Terjedett naponként az Unio ellen való balvélekedés egyik a másiknak (a mint szokott lenni) általadván a dolgot úgy, hogy nemcsak azokon a helyeken, mellyekben járt a Szvontal, hanem másut is Fogaras, Fejérmegyében, megvetnék az Unitus Pópák szolgálatjokat, halottjaikat Pap nélkül temetnék el inkább, mint Unitus Pappal, gyermekeiket keresztetetlen hagynák, azt panasználák, hogy az Unitus Papok gonoszságuk miatt alamisnájokat könyörgéseket egy néhány esztendő alatt káré vallották.

Néhol Hunyadvármegyében Hétszeg vidékén az Oláh buzgóság arra ment, hogy a Templomokat megtisztítanák a földét mélyen felásván kihordanák, ujj földet töltvén helyére, néhol pedig igen sok vizet hordottak bé a Templomba, megmosták az Uniótól és ekképpen szentelték fel újra a Templomokat, nem Unitus Pópákat állítván elő szolgálatra.

Igy dölt el a 1744. esztendő; de az 1745 nem folyt kevesebb zürzavarral, mert azt látván, a kik az Uniónak felbátorodását sajnálották többire a Catholicus urak, mivel szép szóra nem engednének az Oláhok, keményen kezdték fogni őket; de úgy sem eagedtek. Hunyadvármegyének lévén gyűlése Bácsi nevű faluban, reá mentenek felette sokan a házra de őket bő nem bocsátván az ablakon kiáltoztak be: Urak ne tegyenek erőszakot rajtunk! Fenyegetődztek azzal is, hogy

az országból elmennék: — ugyanazon gyűlésen egy pro specimené bément, s azt mondotta, hogy az országból elmennék, kivétvén a Czondrúját a nyakából *ezt itt hagyom* (így szólott) mert a Királyné földén kerestem, az ingót hasonló képpen, de mikor mondanák, hogy nem bocsátják, azt felelte a tess-tivel szabadok: de a Lelkivel a Királyné sem parancsol á' csak az Istenő.

Keményen bántak sokan vélek a Gubernátor Ur Dévai Jozzágában fogságban vettettek s megis verettek sokan sokan hasonlótól félvén elszöktének. Gróff Haller Pál Ur is egynéhány Jobbágyot Reteuból elfogatván küldötte kemény fogságba Segesvárra, ugy szintén a nem Unitus Papokat az hol jó kozek ügyibe volt Tömloszezték. Szilesztérről éjszaka lopták el a Görög vallásu nem Unitus Papokat, kiket Szebenbe tartottak fogva az honnan jól megpálcázva bocsátottak el.

Husvétkor Pásti vonni a szokás szerint nem mentek az Unitus Paphoz a Templomba, hanem az hól nem Unitus Papokat hallottak azokhoz mentenek. Nagy nyomoruságtan voltak szegények magok is, mert Unitus Papot tartani semmi képpen nem akarták, nem Unitust pedig hogy tartsanak a Catholicus Tisztek meg nem engedték és így sem egyikkel sem másikkal nem élhetnek.

Azonközben az Oláh Papság nagy Confusióban, gyaláztatban és félelemben lévén, nem hagy valá nyugodalmat a Theologusnak, s együtt ismét a Guberniumot szüntelen keresik vala Instánziájok által, hogyha a Gubernium dolgukat el nem igazítja nem sokára nékik dolgok még keservesebben léssen; most is már nem fizetnek semmit, de még Oláhok között a Falukban sem mernek megmaradni. A Gubernium is erről sokat tanácskozott, de hogy mit csináljon vélek, által nem láthatta, mivel a szép szóra ők semmit sem hajtottanak, keményen pedig vélo bánni nem akart, nehogy felkelvön a szomszéd Oláhországra által menjenek; s az Urak Jozzágaik pusztán maradjanak. Megkeresték a bécsi udvart is ezen dolog iránt, de annál nehezebbnek láttatott, a megindult zürzavarnak lecsendesítés e a minnél tudatlanabb emberekkel volt a dolog. Azonközben az idő tölt, s az Oláhok

között is szüntelen harapodzott az Unio ellen való Zenebona.—

A Felséges Udvartól végre 12 márt. 1745 esztb. Parancsolat jött a Gubernator Urhoz, hogy találják módját ennek a zürzavarnak lecsendesítésére. Azért mindenfelé a Vármegyékre és Székekre a Gubernium küldte ki ilyen Commisiot.

„A Királyi Felség, Austriai Érez, Herczeg, Erdélyi Fejedelem, Székellyek Ispánya, Kegyelmesasszonyunk nevével:

Tekintetes, Nagyságos, Jelesek és Nemesek! becsülendő atyánkfiai és Jóakaróink! Egészséget és a Királyi Kegyelemnek nevedését kívánjuk. -- Tudva vagyom az egész hazában ennek előtte körülbé ötven esztendőkkel az Erdélyben levő Schizmatikus mind Papok akkori Püspökjökkel együtt mind pedig a Schismaticus község minémü Unióra lépett vala *Ritu tamen Greaco et non Catholico* a Romai Anyaszentegyházzal. Mellyet az akkori Szentséges Apostolica Curia kegyelmesen konfirmál annak utána, a mint tudjuk egy néhány rendbéli Püspököt praeficiált azon Graeci ritus Clérusnak és községnek. Angealták pedig ezt Continuanter néhai Felséges Leopoldus Császártól fogva következő Császári Királyiai, mint ezen hazának regnum fejedelmei sokrendbéli Privillégiumokkal inmunitásokról adaequálván őket in Juriskus Ecclesiasticis a latin Ritus Ecclesiasticusokkal. Mellyben pacifice voltának mind ekkoráig, mig nem sokkal ezelőtt egy hitető veszedelmes Impostor Kaluger ide be vetődván, annyira elesábitotta a tudatlan községet, hogy felzavartatván azáltal elsőbben azon Uniónak systemája, ettől nem csak nagyon láttatott recedálni.

Ő Felséges kegyelmes parancsolatja Promováltatván mai napon in Consilio Gubernii concludáltatott.

1. Hogy a Templomból excludáltatott Eoclósiastica és Saccularis Concessiokban megbántott Unitus Papok kelme-tek helyiségében Medio supremi et vice officialium Templomokba legitima Processiojokba reponáltassanak és in in-grum restituáltassanak concomitanter.

2. Ennek utána minden violentiától illetve conserváltassanak az előszámlált Privillégiumok inmunitások Sancto

observaltassanak, az Unitus községet is intuit Unionis senki inkább terhelni ne merészelje, hanem indiscriminatem, mint más hazánkbeli község egyaránt acomodáltassék.

3. A Schismaticus Papok, mint nem Privilegiátusok közönséges teher viselés alá vettessenek, hogy ezzel is a contribuens község között contra Unionem quietemque, ac libarum et imperturbatum exercitium Graeci Ritus Unitarum, aovealni, attontálni subofficialatnának, eo facto elfogattassanak tam quam publice quietis turbatores, a Guberniumnak azonnal hurré tévén irántok.

4. Ha, kik pedig idegen országokból ily veszedelmes dolog gerjestztésre jöttek vagy jövendők volnának Papi proregativával élni kívánnak megvizsgálván ordinatiojukról adott leveleket szorgalmatosan, ha per eos quorum interest Unitusoknak nem találatnak ne admitaltassanak, hanem bejelentvén a közelebb való Graeci Ritus presbiternek Archidiaconusnak vagy Vicariusnak a Tisztek elimináltassák.—

5. Ha kik Schismaticusok közül kárt violenter tennének vagy tettenek az Unitus Papoknak vagy községnek, mint per vim commitalt Spotuim tóstént restituáltassék.

6. Ha mi tovább való ausus malitia történnék pedig közöttük eszrevévén, minden uton-módon elejét venni, és a Guberniumot informálni fontos kötelességében áll a Tiszteknek.

Mindenekre pedig auctoritate benigni Mandati Regii Fő és Kis Tisztek olly kötelességeket ismerjék lenni, azt pro utili magok előtt viseljék is, hogyha per functoriae cunctanter, annyival is inkább negligenter vigyáznának nominater feladatván a Felséges Udvarnak, mint Királyi parancsolattal nem gondolok, a mi fogja követni magoknak tulajdonítsák, mert ne gondolja senki, mely ut supra oly erős fundamentumon épített Ő Felsegétől Kegyelmes Asszonyunk Ő Felsege evortálatni vagy prostituálni engedje, hanem kitudja, quibus forcioribus etiam iis. És így cselekedőknek kegyelmes indulatját a Királyi Felség fentartja.

Az Erdélyi Regium Guberniumból Szebenben 6 aprilis 1745 ostb.

Haller János Gubernator. B. Pongrácz György Kancellar.

Igy volt a Gubernium paranesolatja, de e mellé a Gubernator Ur is maga részéről küldött azon do'ogban levelet a Főtisztekhez a mellyben javalja, a mellyet a Fogarasföldi Főtisztnek küldött annak párja így vagyon :

Illustrissime Domine L. Baro milis observandissime !

Valamint Kegyelmes Asszonyunk Ő Felsége, kit ez Hazában s maga örökös Principátusában az maga állapotjában és szabadságában megtartani eddig is kiváut és ezen kegyelmes kívánságának declaratióját sok rendbéli Resoluciójával contestálta, ugy az Erdélyi Oláh községnek Unióját s ebben eddig való Privilegiumok szerint a megirt Oláh községet is kegyelmesen megtartani és tartani kívánja de ellenben hozzábocsátani méltoztatott recens decretuma szerint sensibiliter retetiálni láttatott Ő Felsége, a megirt Oláhoknak magok religiojokban való és ugyanazt közelebb napokban észrevett tumultuaria dissentionjokat és abból származott egyik irreligiosa inconvenientiákat. Annakokáért compositioja lecsendesítése végett parancsolt énnékem, mint szükséges médiumoknak találásáról, mind pedig a szükségesnek mivoltához képest való adhibíciójáról, hogy t. i. megirt perse rudis is tudatlan község az eddig akárhogy és akármint tartott és profitált Religiojában és annak Ritusában a Privilegiumok szerint megtartassék magok hivatalukban megtartván az eddig fungált Papokat is. Minekokáért ezen Ő Felsége velem distincto és kegyelmes Decretuma által közölt akaratiját et officio kívántam (Ő Felségehez való hűségem hozván ez magával) a Méltóságos urnak intimálni, bizonyos Oláh nyelven e végre költ Patenseket accludálnom, hogy a Méltóságos Ur a maga directioja alatt levő egész Districtusban végre rendelendő V Tisztek assistentiájával alkalmas helyekben vagyis a Templomokhoz falunkéni evokálandó Oláh községnek felolvastassa és azzal voltaképen az Ő Felsége azon Patensekben expressált akaratiját és hozzájuk eddig is járult és ezután is járulandó kegyelmességét megértésső : lévón a Méltóságos Urnak arra is specialis gondja és industriája, hogy az eddig fungált Oláh Ritasban lévő Papok tam in communiquam sigilatim manutonealtassanak in susfunctionibuset be-

beneficiis Parochialibus ab Auditoribus seu Parochialis obvenire solitis tam contra inasolentiam auditorum, quam privatorum erroris protectorum és ellenben a kik ezen tumultuatioknak ideje alatt, mind az ország Constitúciói mindez ideig való rendtartások ellen csusztak volna be idegen országokban felvett ordinátionak színe alatt és a tumultuarius Oláhok engedelmekből templomokat is foglaltak volna el hozván be egyébb s eddig nem hallatott Ritusokat, azok nem különben, hanem a mint a több contribuens Plebéjusok tartassanak és tam a Magistratu quara a Dominis suis terrestribus személyválogatás nélkül nil obstante plebis reluctatione traktáltassanak: azok pediglen a kik ezután külső szomszéd Oláh Provinciákból ilyen prectectus alatt jönnének, más vágus és turbatiokat nemző Oláh Papokkal és szerzetesekkel együtt statim et de facto auctoritate publica et Magistratuali ditineáltassanak. Nem különben a kik a feljebb cpressalt Kegyelmes Asszonyunknak Ő Felsége akarátja ellen magokat opponálnák, azoknak neveit följegyezvén nékem pro specie facti et oppositionis megírni tartsa a Méltóságos Ur a maga köteleségeinek, mivel ezáltal is Ő Felsége kegyelmes akarátja vitetődik végbe. Mellyekkel Isten oltalmába ajánlva vagyok a Méltóságos Urnak köteles szolgálja Haller János. Szebenben 9. april 1745 osztben.

* * *

E két levelek mellett volt harmadik is Patens levél Oláh nyelven írva, a mellyeket fel kell vala olvasni az Oláhok előtt, mellyben hathatósan Commendaltatik vala az Unió hathatos erősséggel mutogattatván annak haszna.

Keményen, a mint parancsoltatott úgy a tiszték is véghez vittek az Unio dolgában a parancsolatot. A Templomokat az Unitus Papok kezeiré által adták az Unio megtartására őket intették, ki mit felelt a Tiszték hit szerint leírták és a főtisztnek repórtumot tettek, kik ismét a Gubernátor urnak által tették. De itt is a reméltett véget elérni nem lehetett mert, hogy arra visszaállnak arra magokat nem kötelezték, hanem többire azt felelték, hogy az Unitusokkal együtt

nem járnak. A Fogarasföldén, mit feleltek légyen az unio mellől elállott Oláhok az hit alatt repertumból keveset kiirni ide nem sajnálok :

1. Vajda Récsén a Commissio és Patens felolvasása után azt felelték : Értjük, de mi Unitus Papokat nem tartunk ez Asszonyunk sem engedi stb. A Vajdán két Unitus papjok Pópa Rád, és Pópa Jene, kik közül egyik Pópa Jene havasalföldibe bémenvén az Uniót abiurálta.

2. Lészán és Kis Vajdafalván az Unitus Papokat épen tartani nem akarják, Alsószombatfalván sem akarják az Unitus Papokat tartani, hanem Havasalföldibe ordináltattak egy dászkel, maga tulajdon a falusibiró azt felelé : A vallás dolgában nem parancsol senki, se a Királyné sem más.

3. Dráguson az Unitus Papokat elvetették sőt admoneálták presentiakban, hogy meg ne próbálják a Templomban szolgálni, mert meg nem engedik fejüket vesztésével is, mivel ők Ő Felségének, mind a portiót s mind pedig egyéb gravameneket tehetségek szerint suportálták, az ellen nem is contendálnak, de az Unitus Papokat Papjoknak absolute nem acceptálják különben portió alá sem vetik az Ő Felsége Parancsolatja szerint hanem becsületben tartják.

4. Resenbákon az Unitus Papot a Templomból kitudták s az Oláhországban két ifju Papokat papizáltattak magoknak a kiket szolgálatra elé állítottak.

5. Bucsumban azt felelték, mi a Templomot az 6 Nagyságok Commissiojukra az Unitus Papoknak oda bocsátjuk, de mi készebbek vagyunk elpusztulni, s elbujdosni mintsem Unitus Papot Papunknak tartjuk, mert minket nem becsül.

6. Popceselen az egész falu ilyen feleletet tön : Mi a Regium Gubernium Commissiojára a Templomot oda bocsátjuk az Unitus Papnak, de mi a Templomba vélek nem járunk hanem ők őrizték a kőfalakat.

7. Illyénben a Schismaticusok illyen feleletet tönnek : Mi a Templomokat oda engedjük az Unitus Papoknak de velek a Templomba együtt nem járunk, ha soha Papot nem látunk is.

8. Fogarasban így ment véghez :

1. Érkezővén a Fogarasi Schmatica Ecelósiának gyüle-

kezetében az holott is igen szép sereggel és feles számmal voltak elolvasván a parancsolatot, mindnyájan közönséges akaratból és hallomatos szókkal tőnek ilyen válasszt: „Lévén Fogaras várossában Oláhországi vajdától Constantin Brancovantól épített Oláh Rituson levő Görögöknek és Oláhoknak levő templomuk, kik is napkeleti Religion lévén abban volt két oláh Pap nem Unitusok, jövén pedig b. c. Pater Pataki Unitusok részéről Erdélyi Püspöknek ezen fennebb említett Templomukat erőszakosan elfoglalta, s egyik papunkat meg is fogatta, úgy kellett aztán minékünk b. e. Generálishoz Königszeg Ő Exelentiájához recurrálnunk és Ő Exia adván szabadságot, hogy egyházhoz a megfogadott, s Unióra nem hajtott Papunkkal Istei szolgálatunk véghez vitelére szabadon járhasunk: az elfoglalt Templomban pedig az Unitus Pap maradott maga hallgatóival máig is. Minthogy könyörünk is Felsőges Királyné Asszonyunknak, hogy ennek utána is ezen napkeleti Ekklesiánknak Pravillánknak megtariásában kegyelmességét rajtunk megtartani és szárnyaival fedezgetni méltóztassék: Mi is szüntelen Ő Felsőgért, Ő hadjaiért és szerencsés előmeneteliért, fegyvereinek boldogulásáért minden nap háromszor Istent imádunk.

(Vége következik.)

Moldován Gergely.

HOLDVILÁGOS ÉJJELÉN.

— *Carmen Sylva.* —

Egész napon át dörögtek az ágyuk Velenceze felett, az ágyugolyók sűrűn hullottak a lagunákba fölfrecesntve a tenger vizét.

Most a város éj csendjében mélyen nyugszik, mintha számára csak a mult létezne, és nem a fenyegető jelen is.

Még a hold fénye is halványabbnak, öregebbnek tetszik egész másként, mint az a világ máshelyén látható.

Egy sötét szegletben, hol két egymással szemben emelkedő óriási palota árnyéka annyira összefoly hogy a közöttük levő ut egészen elenyészik, egy ór áll mozdulatlanul, mintha márványszobor volna. De nem is mozdulhatott, mert egy lépésnyire előtte a tenger hullámai verték a palota mohás köveit, melyeket századok óta locsolnak a hullámok a nélkül, hogy megmozdithatná őket, habár emberi kéz emelte e palotát, mely akár csak a sors örök határozatai, megváltozhatatlan.

Egyszere az ór felegyenesedék helyén, a sötét szegletre szegzi tekintetét, mely felé egy tömeg irányul, milyent nem gyakran lát az ember.

Legelől egy gondola jelenik meg, melyben négy fiatal evezett. Bár, mint mozdulataik elárulták értették a lapátok kezelését, ezek mégsem voltak evezősök, inkább hasonlítottak valami nagy családból való testvérekhez.

Az ők gondolájok üres volt, de maga után egy másikat vont, melyben a kormányrudnál egy köpenyegben burkolt ember ült. Benne egy betegágy volt. Vajjon egy hallott volt

reá terítve? Nem! mert mihelyt a hold előzőnlötte sugarnival a második gondolát az őr jól láthatott az ágyon egy fiatal leányt, kinek már a világon igazán rövid volt az utja.

Nagy felnyilott szemei voltak a fiatal leánynak anélkül azonban hogy velök valamit nézett vagy látott volna; kezei melyek mellére voltak helyezve csak nagyon lassan mozdultak; az egyiket a haldokló ajkaihoz emelte, megcsókolta az egyik ujján csillogó gyűrűt, átadta kisebb nővérének, egv tizenhat éves fiatal leánynak; ki fájdalmas gondozással hajolt a beteg felé.

Egy percz alatt a tömeg eltűnt az őr szemei elől. Ugy tetszék a katonának, mintha a beteg ajkai megmozdultak volna, de bár a lapátok nagyon kevés zajt okoztak ő még sem hallhatott semmit.

A haldokló mondá:

— Fea, most utóljára beszélhetek, mert a vasuton ugy sem hallhatod szavamat, és a mikorra megérkezzünk lehet hogy nem leszek többé. Ime a gyűrű . . . oh ne! ne sirj leányka! vedd e gyűrűt, add át szegény Györgynek és mond neki, hogy mindig értettem hallgatag tekintetét, mondd meg neki hogy mindig hálás voltam, a miért forró szerelmét előttem elhagatta. Ő jól tudta hogy nekem semim sincs, semmit sem adhatok neki és azért fogadja el tőlem örkségeképben legszentebb tárgyamat: gyűrűjét. Mondd meg neki testvér, hogy viselje s gondoljon reám, gondoljon szeretettel, még akkor is, ha majd később boldoggá lesz . . . Nézd, nézd Fea a gyűrű köve ismét kék lett, mert ütött boldogságom órája, és ő azt mondta nekem: ha majd a kő kék lesz, valami szerencsétlenség fog érni. Emlékszel-e, mily zöld volt az Ő halálakor . . . Oh Fea! most minden fájdalom elmúlt. Miért éljek már Ő utána? Köszönöm az Urnak, hogy nem követelte azt is tőlem, mert már rég feláldoztam szerelmemet és szerelmét, hogy megőrizhessem hűségemet. Nem áldozhatok már többet. Jobb meghalnom, mint hűségemet megszegjem. Az Isten kegyelmes volt irántam s nem kényszerített engem élni miután a föld Őt elnyelte tőlem.

Fájdalmas köhögési roham szakította fölben a haldokló szavait, melyeket bár alig hallhatólag tovább folytatott.

Sokat kellett még elmondania mielőtt a vasutak és indóházak zajas véget vetett volna beszédének.

— Nyujtod kezed Fea! Ugy tetszik nekem, mintha kiesnék a gondolából . . . oh! borzalom! a tenger fekete hideg habjai közé . . . úgy szerettem volna meghalni itt, de a jó Isten nem részesített ezen kegyelmébe. Lehet hogy Ő hátrázta el, hogy ezen utazást megtegyem, hogy halálomat gyorsítsam, megszabaduljak egyszer a fájdalom gyötrelmeitől. Oh Fea! mióta, oh mióta várom már a véget? Őt hónap öt borzasztó hónap . . . Emlékszel-e, midőn egy virágokkal feldiszitett csolnokon megérkezék holtteste? úgy jött akkor hogy kirohanjak és teljes erőmből kiáltok: Ő az enyém, igen most az enyém, mert utolsó sohaja örökre elrepült! Oh temesetek egy helyre vele . . . De akkor sem volt jogom felette; ő a másé volt! . . . És hallgatnom kellett, mert más különben hűtelennek, csalónak mondotta volna a világ! Saját életem árán kellett őt enyémmé tennem. Vajon te is hiszed, hogy a halál nem adta őt vissza nekem, egyedül nekem? A siron túl annak a nőnek nem volt már többé joga felette .

. . . Emlékszel-e Fea, mint mondtam mindig: csak még egyszer akarok szép lenni, az ő menyegzőjén, igen az ő menyegzőjén, hogy a világ ne beszélhessen rólunk. És azt a nőt, őt akartam látni, tudni akartam, vajon boldoggá teheti-e . . . És most minden elmúlt. Semmi sem létezik már, semmi hártalan szerelmemen kívül . . . Egy vagy két óra múlva az is örökre az égbe száll . . .

A hold fényesen világítja meg sovány átlátszó alakját; úgy hasonlított egy méceshez, melyből már fenéig kiegészzt az olaj s csak néha-néha ad még bágyadt fényt.

— Az Isten nem engedte meg, hogy menyegzője napját lássam és azt a nőt sem kellett látnom. Sirt ő is halálakor . . . én nem sirtam, nem de meghalok. A nő szerette, oh! igen szerette. Vajjon ő is szerette őt? . . . Mikor e gyűrűt adta, tudtuk mind a ketten hogy nem lehetünk egymásé és szent örök barátságot fogadtunk. Hazugság volt. de mi nem ismertük. Vajjon ők szerelmet fogadtak-e egymásnak? Hazugság lett volna! Vagy nem volt hazugság? Ő talán szerette? De Fea! hogyan szerethet valaki kétszer?

Ismét erős köhögési roham. — A haldokló vére megpirosítá nővére zsebkendőjét; oly feketének tetszett a holdvilágánál.

— Oh Fea! ugy fázom! Ugy fázom! Ugy mondták, hogy meleg éjjelünk lesz . . . meleg! Hogy lehet meleg? ! . . . Nézd, körmeim mily kékes-feketék . . . Ha ő élt volna, nekem sem kellett volna meghalnom, és éltem volna tovább, láttam volna őt minden nap s mondtam volna saját magamnak: nem! nem szerettem. A büszkesség tartotta volna bennem az életet . . . Oh! képzeld, mily kin!

Reszketett.

— Oh! testvér, ne sirj hanem örvendj, hogy megszabadulok az élettől. Oly nehéz volt . . . kezdettől fogva sötét, keserű napok, tettetés, veszekedés és szomorúság a mennyi csak kell! Egyedüli fényes pont ezen felhők közepette: volt Ő. S aztán minden eleuyészett a mély setétségben. . . . Most jön, közeledik a határnélküli világosság! Ne, ne sirj testvér, hanem örvendj és üdvözölj. Mi? Nem szeretsz te anynyira, hogy örvendj érettem. Esküdjél meg, hogy halálom óráján mondani fogod: Köszönöm neked Uram Istenem! . . . Ha hangom volna egy „Halleluia“-t énekelnék az égnek, melyre megindulnának még a tenger hullámai is . . . Mert kimondhatatlan fájdalomaimal megszereztem részemet az égben . . . Most látom, hogy nyitva áll előttem . . . És te nem akartad hinni, hogy ugy szerettem, hogy meghalok érte! . . . Fia! tal voltál testvér, és nem tudtad mit tesz az; szerelem! Ha valaha Ámor feléd száll, nyisd ki szivedet és hadd őt betérni oda, ha mindjárt szét merzangolja is azt. Mert mi lesz akkor! Szived ugy lehet bevégezte utját e földön! . . .

A haldokló hallgatott egy pillanatig s aztán folytatá.

— Most azonban Fea, nézd azt az öregot, ki ott ül; foglald el a helyomet mellette; légy mindene neki és testvéreinknek; adj tanácsot, vigasztald, buzdítsd testvéreinket; légy barátnökük. Ne ints tagadólag fejjel! Van elég erőd. Most csak egy kis gyengeség fogott el; láttalak azonban hosszú betegségekben. Erős vagy, Fea. Kis testedben lakozik azon erősség, mellynek semmi sem nehéz, semmi sem lehetetlen! Hozzá voltak szokva, hogy engem maguk mellett lássanak;

ügyelj, hogy ne érezzék az ürt, melyet magam után hagyok. Melletted leszek testvér, és bátorítani foglak . . . És Fea, csak a te kezeid fogják le szemeimet . . . tudni fogod, ugy-e . . . igen? tudni fogod . . . te mindent tudsz . . . Üdvözlj mindenkit, . . . csókd meg tatát, testvéreinket . . . Üdvözlöd a cselédeket . . . Én imádkozni fogok mindenkiért.

A gondola megállott.

A sötétségben az indóház magasra emelkedett és betakarta árnyékával az ott várakozó utasokat, valamint azokat is kik most lépték át a lépcsőt az éj sötétjében.

Csak a haldokló arca és mellére keresztbe tett kezei fénylettek márvány fehérségükkel a sötétségben.

Lehunyta szemeit. — A négy testvér vitte az ágyat. Az a sugár növésű atyja vállára támaszkodva ment, kinek szemei minduntalan megteltek könnyel. Az öreg lehajtá fejét hogy arca nem látszott és hallgatag követte a beteget.

Az emberek meghajolva vették le kalapjukat, mert mindnyájan azt hitték hogy halottat visznek.

Ford. Lorenzo.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A X. FÜZ. TARTALMA. — SUMARIUL BROȘ. X.

Román rész. — Partea română.

„Insămnătatea monumentelor de limbă și Codicele Voronețian“ de *Dan*. „Despre portul maghiar“ de *Géza Nagy*. — „Să scaldă raza lunii“ poezie după *A. Petőfi*, de *R. a.* — „Legende istorice“ de *Ludovic Crescens Dedek*. Material de limbă, Colinda și Colinde de *A. Viciu*. La crăciun, La anul nou, poezii originale de *R. . . . a.*

Magyar rész. — Partea ungară.

A szathmármegyei Román nép szókincse, *Marosán Viktor* től. Leopold cászár alatt kezdett unióra való erőltetésről, *Mohlován Gergely*től. Holdvilágos éjjel, *Carmen Sylvá*-tól, ford. *Lorenzo*.

~~~~~

Az Ungaria (Magyar-román szemle) II. III. IV és V. évfolyamaiból még teljes példányok (5 frttal) kaphatók kiadóhivatalunknál.

~~~~~

Az Ungaria (Magyar román szemle) előfizetési ára egy évre 6 frt.

_____